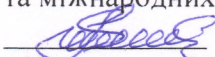

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання
історичних дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор НН інституту історії, права
та міжнародних відносин

 Ю.В. Подрез
«02» вересня 2024 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ФІЛОСОФІЯ**

Галузь знань 08 Право

Спеціальність 081 Право

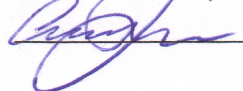
Освітньо-професійна програма Право

Перший (бакалаврський) рівень вищої освіти

Мова навчання українська

Погоджено науково-методичною
комісією НН інституту історії, права та
міжнародних відносин
«02» вересня 2024 р.

Голова Моцак С.І., кандидат
педагогічних наук, доцент

Суми – 2024

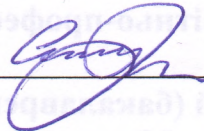
Розробник:

Снегірьов І. О., кандидат філософських наук, доцент кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри всесвітньої історії, міжнародних відносин та методики навчання історичних дисциплін
Протокол № 1 від 30 серпня 2024 р.

Завідувач кафедри

Моцак С. І., к. пед. н., доцент

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів - 3	бакалавр	обов'язкова
		Рік підготовки:
		2-й
		Семестр
4-й		
Лекції		
18 год.		
Практичні, семінарські		
20 год.		
Лабораторні		
Самостійна робота		
48 год.		
Консультації:		
4 год.		
Вид контролю: залік		
Загальна кількість годин – 90		

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Курс призначений для забезпечення глибокого засвоєння майбутніми фахівцями філософського осягнення дійсності, осягнення філософії як теоретичної засади людського світобачення.

Метою викладання навчальної дисципліни «Філософія» є оволодіння основами загальної духовної культури, перш за все, – культури мислення та свідомого формування системи відношень до світу, самого себе та свого місця у цьому світі. Цей курс сприяє формуванню у студентів цілісних уявлень про зародження та розвиток філософської думки, а також про сучасні філософські проблеми природи, людини і суспільства, оволодіння теорією та методологією пізнання суспільного розвитку, основними формами та методами наукового пізнання.

Передбачається, що вивчення навчальної дисципліни «Філософія» дозволить майбутнім фахівцям сформувати цілісний світогляд, вміння формулювати свою власну позицію, застосовувати набуті знання в аналізі найскладніших та найрізноманітніших проблем сьогодення, а також у процесі їх розв'язання, що відображено у комплексі компетентностей, представлених в Освітньо-професійній програмі.

Інтегральна компетентність. Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **загальних компетентностей**:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 4. Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику ЄСПЛ.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 14. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою **спеціальних (фахові, предметні) компетентностей (СК)**:

СК 3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.

СК 10. Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.

СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

Основними завданнями вивчення дисципліни є:

- формування цілісного світогляду;
- формування методологічної культури;
- розвиток критичного, самостійного, творчого стилю мислення студентів;
- осягнення філософії як теоретичної засади людського світобачення.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Філософія» є обов'язковою і входить до циклу загальної підготовки. Вона логічно та змістовно пов'язана з такими курсами, як «Історія та культура України», «Юридична логіка», «Основи наукових досліджень», що передують її вивченню.

3. Результати навчання за дисципліною

РН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Кількість балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень студента
90-100	теоретичний зміст курсу засвоєний студентом повністю; він вільно, логічно й аргументовано висвітлює навчальну проблему; бачить місце питання, яке розглядається в контексті історії філософії та загальної структури філософського знання; при відповіді на питання посилається на рекомендовану програмою курсу додаткову літературу; вміє показати методологічне значення філософських теорій, учень і концепцій для вибору

	шляхів вирішення конкретних науково-природничих або соціально-політичних проблем. Необхідні практичні навички роботи з навчальним матеріалом повністю сформовані, всі навчальні завдання, що передбачені робочою навчальною програмою, виконані в повному обсязі
82-89	теоретичний зміст курсу засвоєний повністю, необхідні практичні навички роботи з навчальним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, що передбачені робочою навчальною програмою, виконані, якість виконання більшості з них оцінено числом балів, близьким до максимального
74-81	теоретичний зміст курсу засвоєний повністю; студент володіє фактичним матеріалом курсу але припускається окремих, несуттєвих помилок; висновки і узагальнення, зроблені ним, не є вичерпними; відсутні посилання на додаткову літературу; практичне застосування теоретичних знань є нечітким. Практичні навички роботи з навчальним матеріалом в основному сформовані, всі навчальні завдання, що передбачені робочою навчальною програмою, виконані, якість виконання жодного з них не оцінено мінімальним числом балів, деякі види завдань виконані з незначними помилками
64-75	теоретичний зміст дисципліни засвоєний не повністю, але прогалини в знаннях не носять істотного (системного) характеру, необхідні практичні навички роботи з навчальним матеріалом в основному сформовані, більшість передбачених робочою навчальною програмою навчальних завдань виконана, проте вони містять помилки
60-63	теоретичний зміст дисципліни засвоєний частково; студент в основному володіє фактичним матеріалом курсу, але в окремих аспектах питань припускається суттєвих помилок; не в змозі самостійно робити висновки, узагальнювати, поєднувати теоретичні знання з практикою; виклад матеріалу утруднений, неповною мірою використовується категоріальний апарат навчальної дисципліни. Практичні навички роботи з навчальним матеріалом майже не сформовані, частина передбачених робочою навчальною програмою завдань не виконана, або якість виконання деяких з них оцінено числом балів, близьким до мінімального, відповідь є фрагментарною, непослідовною
35-59	студент не володіє матеріалом курсу і не орієнтується в його проблематиці; при спробі викладу матеріалу припускається грубих помилок; не може самостійно зробити висновки та узагальнення; не прослідковує зв'язку аналізованих проблем з практикою. Необхідні практичні навички роботи з навчальним матеріалом не сформовані, більшість передбачених робочою навчальною програмою завдань не виконано або якість їх виконання оцінено числом балів, меншим мінімального
1-34	практично відсутні елементарні знання з предмету, студент не орієнтується у навчальному матеріалі. Студент має повторно освоювати навчальний матеріал дисципліни

Розподіл балів

Поточний контроль												Разом	Сума
РОЗДІЛ 1				РОЗДІЛ 2				РОЗДІЛ 3					100
Т. 1.1	Т. 1.2	Т. 1.3	Т. 1.4	Т. 2.1	Т. 2.2	Т. 2.3	Т. 2.4	Т. 3.1	Т. 3.2	Т. 3.3	Т. 3.4		

Поточний контроль												76	
8				8	8	10	10	8	8	8	8		
Контроль самостійної роботи												24	
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2		

Об'єктом додаткового заохочення студентів може бути виконання інших видів робіт: участь у роботі всеукраїнських та міжнародних наукових конференцій, підготовка та публікація наукової студентської роботи та інші.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

<i>За шкалою ECTS</i>	<i>За 100-бальною шкалою</i>	<i>За національною шкалою (форма контролю – диф. залік)</i>	<i>Пояснення</i>
A	90-100	відмінно	Кредити зараховано. Контрольні заходи виконані лише з незначною кількістю помилок
B	82-89	добре	Кредити зараховано. Контрольні заходи виконані вище середнього рівня з кількома помилками.
C	74-81		Кредити зараховано. Контрольні заходи виконані правильно з незначною кількістю суттєвих помилок.
D	64-73	задовільно	Кредити зараховано. Контрольні заходи виконані нижче середнього рівня, але зі значною кількістю помилок.
E	60-63		Кредити зараховано. Виконання контрольних заходів задовольняє мінімальним критеріям.
FX	35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	Кредити не зараховано. Здобувачу надається можливість скласти визначені контрольні заходи для поліпшення підсумкової оцінки
F	1-34	незадовільно з повторним вивченням курсу	Кредити не зараховано. Здобувач повинен повторно освоювати навчальний матеріал дисципліни

5. Засоби діагностики результатів навчання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання є: контрольні роботи, перелік питань для самоконтролю та самоперевірки, завдання для самостійної роботи, ІНДЗ, перелік запитань до заліку з дисципліни.

6. Програма навчальної дисципліни

6.1. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

Розділ 1. *Історія філософії*

Тема 1.1. Предметне поле та призначення філософії.

Передумови виникнення філософії. Етапи формування предмету філософії. Співвідношення філософії та світогляду. Історичні форми світогляду, їх властивості. Сутність основного питання філософії, матеріалізм, ідеалізм, онтологічний та гносеологічний аспекти, структура та функції філософії.

Тема 1.2. Еволюція філософських поглядів у контексті цивілізаційних процесів. Характерні риси стародавньої філософії (Схід, Греція). Теоцентризм та догматизм середньовічної філософії (апологетика, патристика, схоластика), основні принципи та поняття. Пантеїзм епохи Відродження (гуманізм, натурфілософія, неоплатонізм, соціальний утопізм). Раціоналізм та емпіризм Нового часу (розвиток наукового методу, Ф. Бекон, Р. Декарт). Німецька класична філософія (І. Кант, Гегель, Л. Фейєрбах). Марксизм (концепція відчуження праці).

Тема 1.3. Сучасна західна філософія.

Сцієнтиський напрям (позитивізм, неопозитивізм, постпозитивізм). Антропологічний напрям сучасної західної філософії (М. Шеллер, Х. Плеснер, А. Гелен). Основні ідеї та представники філософії екзистенціалізму. Проблема інтерпретації тексту в філософії герменевтики (герменевтика буття та герменевтика свідомості).

Тема 1.4. Формування і розвиток вітчизняної філософської думки.

Характерні риси українського світогляду. Становлення філософської думки в Україні. Філософсько-гуманістична думка в Україні (XV – XVII ст.). Антропологічна спрямованість філософської думки Г.С. Сковороди. Філософські погляди українського романтизму XIX ст. Філософська думка в Україні XIX – початку XX ст. Філософська думка в українській діаспорі.

Розділ 2. *Онтологія, діалектика, гносеологія*

Тема 2.1. Філософський зміст категорії «буття». Матерія, її властивості та форми існування.

Філософське осмислення буття. Буття та його форми. Поняття матерії та сучасні уявлення про матерію. Рух, простір і час як основні форми існування матеріального буття. Основні типи просторово-часових структур. Самоорганізація матеріального буття.

Тема 2.2. Проблема свідомості в філософії.

Відображення як всезагальна властивість матерії. Форми відображення. Поняття свідомості. Концепції виникнення свідомості. Структура, властивості та функції свідомості. Несвідоме, підсвідоме, свідоме та надсвідоме. Проблема штучного інтелекту.

Тема 2.3. Діалектика як вчення про загальний взаємозв'язок та розвиток.

Історичні етапи розвитку діалектики та її категоріальне поле. Основні принципи діалектики, поняття розвиток, прогрес, регрес. Їх співвідношення. Основні закони діалектики. Категорії діалектики. Альтернативи діалектики.

Тема 2.4. Основні проблеми гносеології.

Сутність, структура та принципи пізнання. Структура чуттєвого та раціонального пізнання. Проблема істини та практики у філософії та науці. Наукове пізнання, його структура, форми та методи.

Розділ 3. *Суспільство та особистість у вимірах філософського аналізу*

Тема 3.1. Суспільство як об'єкт філософського аналізу.

Основні філософські концепції пояснення суспільства та його розвитку. Діяльність як спосіб існування соціуму. Закон і хаос у суспільстві. Стихійне і випадкове в розвитку суспільства та свобода людини.

Тема 3.2. Проблема людини у філософії.

Характерні риси людини як універсальної істоти. Специфіка понять «людина», «індивід», «індивідуальність», «особистість». Концепції виникнення людини. Синергетична теорія виникнення життя та людини. Проблема свободи вибору та сенсу життя.

Тема 3.3. Культура і цивілізація.

Проблема опредметнення та розпредметнення. Характерні риси культури. Сутність цивілізації та цивілізаційного підходу (А. Тойнбі, О. Шпенглер). Рушійні сили історичного процесу. Проблема співвідношення культури та цивілізації.

Тема 3.4. Суспільний прогрес та тенденції розвитку сучасної цивілізації.

Поняття прогресу та його критерії. Проблема сенсу історії та «кінця історії». Основні концепції заперечення прогресу. Роль технологій в історичному процесі та поняття «технологічна сингулярність».

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин					
	Денна форма					
	у тому числі					
	Усього	Лекції	Практ.	Лабор.	Конс.	Самост. р.
Розділ 1. Історія філософії						
1.1. Предметне поле та призначення філософії.	8	2	2			4
Тема 1.2. Еволюція філософських поглядів у контексті цивілізаційних процесів.	8					8
Тема 1.3. Сучасна західна філософія.	4					4
Тема 1.4. Формування і розвиток вітчизняної філософської думки.	4					4
Розділ 2. Онтологія, діалектика, гносеологія						
Тема 2.1. Філософський зміст категорії «буття». Матерія, її властивості та форми існування.	8	2	2			4
Тема 2.2. Проблема свідомості в філософії.	8	2	2			4
Тема 2.3. Діалектика як вчення про загальний взаємозв'язок та розвиток.	12	4	4			4
Тема 2.4. Основні проблеми гносеології.	8	2	2			4
Розділ 3. Суспільство та особистість у вимірах філософського аналізу						
Тема 3.1. Суспільство як об'єкт філософського аналізу.	6	2	2			2
Тема 3.2. Проблема людини у філософії.	8	2	2			4
Тема 3.3. Культура і цивілізація.	6		2			4
Тема 3.4. Суспільний прогрес та тенденції розвитку сучасної цивілізації.	6	2	2			2

Усього годин	90	18	20		4	48

Теми лекційних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Предметне поле та призначення філософії.	2
2	Філософський зміст категорії «буття». Матерія, її властивості та форми існування.	2
3	Проблема свідомості в філософії.	2
4	Діалектика як вчення про загальний взаємозв'язок та розвиток.	4
5	Основні проблеми гносеології.	2
6	Суспільство як об'єкт філософського аналізу.	2
7	Проблема людини у філософії.	2
8	Суспільний прогрес та тенденції розвитку сучасної цивілізації.	2
	Разом	18

Теми практичних (семінарських) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Предметне поле та призначення філософії.	2
2	Філософський зміст категорії «буття». Матерія, її властивості та форми існування.	2
3	Проблема свідомості в філософії.	2
4	Діалектика як вчення про загальний взаємозв'язок та розвиток.	4
5	Основні проблеми гносеології.	2
6	Суспільство як об'єкт філософського аналізу.	2
7	Проблема людини у філософії.	2
8	Культура і цивілізація.	2
9	Суспільний прогрес та тенденції розвитку сучасної цивілізації.	2
Разом		20

Самостійна робота

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		Денна форма
1	Предметне поле та призначення філософії.	4
2	Еволюція філософських поглядів у контексті цивілізаційних процесів.	8
3	Сучасна західна філософія.	4
4	Формування і розвиток вітчизняної філософської думки.	4
5	Філософський зміст категорії «буття». Матерія, її властивості та форми існування. Сучасна наука про структуру і властивості матерії.	4
6	Проблема моделювання функцій свідомості. Свідомість і штучний інтелект.	4
7	Діалектика як вчення про загальний взаємозв'язок та розвиток. Діалектика і синергетика.	4
8	Основні проблеми гносеології. Сучасні когнітивні технології.	4
9	Суспільство як об'єкт філософського аналізу. Основні тенденції розвитку сучасного суспільства.	2
10	Культура і цивілізація.	4
11	Проблема людини у філософії.	4
12	Суспільний прогрес та проблема пошуку його критеріїв.	2
	Разом	48

7. Рекомендовані джерела інформації

Основні:

1. Бичко І., Табачковський В., Бичко А., Ярошовець В. Філософія. Центр навчальної літератури, 2017.
2. Бичко А. К., Бичко І. В., Табачковський В. Г. Історія філософії: Підручник. К., 2018.
3. Булатов М. Філософський словник. Стилос.2009.
4. Волинка Г.І., Гусев В.І. Історія філософії. К.: Каравела, 2012.
5. Волинка Г.І., Гусев В.І., Мозгова Н.Г. Історія філософії в її зв'язку з освітою. К., 2018.
6. Губерський Л. Філософія. Підручник для вузів. Х.: Фоліо, 2020.
7. Губор О. М. Філософія. К.: Центр навч. літ-ри. 2018.
8. Гринів О. І. Філософія: курс лекцій для аспірантів / О. І. Гринів. Львів: ріада плюс, 2016.
9. Історія філософії (під ред. В.Г.Кременя). Харків, 2015.
10. Історія філософії (Тарелкін Ю.П., Цикін В.О.). Суми, СумДПУ, 2012.
11. Качуровський М.О., Цикін В.О. Сучасний курс філософії. Суми, СумДПУ, 2010.
12. Кралюк П. М. Історія філософії України. КНТ, 2017.
13. Кривуля О. М. Філософія: Навчальний посібник. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015.
14. Пазенок В.С. Філософія. Навч. посіб. К.: Академвидав, 2008.
15. Петрушенко В.Л. Філософія. Навчальний посібник. Львів, 2003.
16. Подольська Е.А. Філософія. К.: 2006.
17. Практикум з філософії. (Під ред. В.Л. Петрушенка). Львів, 2015.
18. Причепій Є.М., Черній А.М., Чекаль Л.А. Філософія. К.: Академвидав, 2009.
19. Синиця А. Філософія: навч.-метод. посіб. Львів: ЛДУФК, 2014.
20. Словник-довідник для підготовки до практичних занять та самостійної роботи з навчальної дисципліни «Філософія» (для студентів денної, заочної та дистанційної форм навчання усіх напрямів підготовки) / Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва імені О. М.Бекетова ; уклад.:Н.В.Козирева. арків: ХНУМГ ім.О.М.Бекетова, 2018.
21. Тарелкін Ю.П., Цикін В.О. Основи сучасної філософії. Суми, СумДПУ, 2012.
22. Філософія, логіка, філософія освіти. Кредитно-модульний курс. Під редакцією Л. Мозгової, Р. Додонова. Центр навчальної літератури. 2014.
23. Філософія – Хрестоматія (за ред. Г. І. Волинки). К.: Каравела, 2010.
24. Філософія. (під ред. В. Г. Кременя). Харків, 2012.
25. Філософія: Навчальний посібник (За ред. І. Ф. Надольного). К., 2014.
26. Філософський словник соціальних термінів. Київ, Харків, 2015.
27. Хамітов Н. Історія філософії: проблема людини та її меж. Вступ до філософської антропології як метаантропології. Навчальний посібник. Центр навчальної літератури. 2017.
28. Черній А.М. Філософія. К.: Каравела, 2018.
29. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії імені Г. С. Сковороди; [редкол.: В. І. Шинкарук (голова) та ін.]. Київ: Абрис, 2011.

Додаткові:

1. Загороднюк В. Сучасні тенденції розвитку англосовітської герменевтичної традиції. *Філософська думка*. 2018. №3.
2. Йосипенко С. Історія філософії в системі філософських досліджень. *Філософська думка*. 2018. №6.

3. Корсак К.В. ХХІ ст.: ноорозвиток людства і порятунок від колапсу на основі ноотехнологій. *Практична філософія*. 2011. № 2. С. 55-62.
4. Малярчук Є. Філософія і педагогіка покликання. Дух і літера. 2019.
5. Озьмінська І. Самосвідомість і мова: як інструменти пізнання внутрішнього духовного світу особистості. *Практична філософія*. 2014. № 2.
6. Попович М. Цивілізаційні кризи і соціальний прогрес. Україна. *Філософська думка*. 2018. №6.
7. Продан Т.П. Діалог відмінних світоглядів: у пошуках рівноваги. *Практична філософія*. 2016. №3. (61).
8. Пролєєв С., Єрмоленко А., Хома О. та ін. Публічна філософія: освітні та соціальні можливості Круглий стіл. *Філософська думка*. 2019. №1.
9. Савостьянова М. В. Ціннісна складова в методології гуманітарних наук. *Філософія науки: традиції та інновації*. 2011. № 1 (3). С. 37-43.
10. Савостьянова М.В. Роль науки у створенні реалій і міфологем інформаційного суспільства. *Практична філософія*. 2011. № 1. С. 124-130.
11. Хамар У. В. Історія філософії: курс лекцій / У. В. Хамар. Львів: Ініціатива, 2008.
12. Цикін В.О. Глобалізація: ноосферний підхід. Монографія. Суми: СумДПУ ім. А.С.Макаренка, 2007.

8. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

1. Навчальний план.
2. Підручники та навчальні посібники.
3. Інструктивно-методичні матеріали до семінарських та самостійних занять.
4. Контрольні роботи, пакет ІНДЗ.
5. Аудіовізуальні (екранно-звукові) та мультимедійні (комп'ютер з підключеними до нього аудіо- та відео-технічними пристроями) засоби навчання.